

Tıbbi Terminoloji 1

TIBBİ TERMİNOLOJİ ÖĞRENİMİ

Yrd. Doç. Dr. Perihan ŞENEL TEKİN

Tıbbi Terimler Nasıl Analiz Edilir?

- Bir tıbbi terimi analiz ederken önce son ekine bakmak gerekir.
- Yukarıdaki örneği yeniden ele alırsak, “periarthritis/periartrit” teriminde son ek “-itis/it” iltihap, inflamasyon anlamına gelmektedir.
- Sonra ön ek olan “peri/peri” ifadesine bakalım, bu önek etrafında anlamına gelmektedir.
- Buraya kadar bir şeyin etrafında inflamasyon olduğunu anlıyoruz.
- Tıbbi terimin ortasında yer alan köke baktığımızda ise “arth/art” eklem anlamına geldiğini görüyoruz.
- Şimdi bulduğumuz bütün anlamları birleştirdiğimizde resmi tamamlamış oluyoruz.
- “Periarthritis/periartrit” teriminin anlamı “eklem etrafında inflamasyon” olarak karşımıza çıkıyor.
- Karşınıza çıkan hemen hemen bütün tıbbi terimlerin anlamını bulurken böyle bir analiz yöntemi işinizi kolaylaştıracaktır.
- Şimdi örnek tıbbi terimlerle terim analizi anlamaya çalışalım.

*Örnekler:

Tıbbi terim/okunuşu	Tıbbi terimin yapısal analizi	Tıbbi terimin anlamı
Angiodermatitis/anjiyodermatit	-itis/it: iltihap, inflamasyon angio-: damar derma: deri	Deri damarlarının iltihabı
Carcinomatosis/karsinomatoz	-osis/oz: durum Carcinomas;carsinomato/karsinomaz;karsinomato: kanserin çoğul hali	Kanserin vücuda yayılması
Cervicodynia/servikodini	-odyine/odini:ağrı cervico/serviko:boyun	Boyunda ağrı
Pericardium/perikard	peri-peri:etrafında cardia/kardi:kalp	Kalbin dışındaki tabaka
Pyohemothorax/piyohemotoraks	-pyo/piyo:irin -haima/hema: kan thorax/toraks:göğüs boşluğu	Göğüs boşluğunda kan ve irin toplanması

!Bir tıbbi terim en azından bir kök veya sonek içerir, fakat asla tek başına bir önekten oluşamaz.

- **Öneki Olmayan Tıbbi Terimler**
- Bazı terimlerin öneki olmaz. Aşağıda öneki olmayan tıbbi terimlere örnekler verilmiştir.

*Örnekler:

Öneki Olmayan Tıbbi Terim	Tıbbi Terimin Yapısal Analizi	Tıbbi Terimin Anlamı
Hepatitis/hepatit:	-itis/it: iltihap, inflamasyon hepato/hepato:karaciğer	Karaciğerin inflamasyonu
Arthralgia/artralji	-algia/alji:ağrı Artron/artro:eklem	Eklem ağrısı
Kleptomania/kleptomani	-mania/mani:delilik, aşırı anormal istek Kleptein/kleptein:çalınmak	Hırsızlık yapmaya karşı kontROLSÜZ istek
Rhinoplasty/rinoplasti	-plasty/plasti:plastik ameliyat rhis/ris:burun	Burun plastik ameliyatı
Lipoid/lipoid	-oid:gibi, benzer Lipos/lipos: yağ	Yağa benzer

1. Kökü Olmayan Tıbbi Terimler

Bazı terimlerin kökü yoktur. Aşağıda kökü olmayan terimlere bazı örnekler verilmiştir.

*Örnekler:

Kökü Olmayan Tıbbi Terim	Tıbbi Terimin Yapısal Analizi	Tıbbi Terimin Anlamı
Neoplasm/neoplazm	Neo-plasm	Benign ya da malign tümör
Anemia/anemi	An-emia	Kansızlık
Esotropia/ezotropi	Eso-tropia	İçer yönelik şaşılık
Exotropia/ekzotropi	Exo-tropia	Dışa şaşılık

1. İki Köklü Tıbbi Terimler

Bazı tıbbi terimler iki köke sahiptir. Aşağıda iki köke sahip tıbbi terimlere örnekler verilmiştir.

*Örnekler:

İki Köke Sahip Tıbbi Terim	Tıbbi Terimin Yapısal Analizi	Tıbbi Terimin Anlamı
Osteoarthritis/osteoartrit	itis/it Osteo/osteo Art/art	Eklem ve kemiğin iltihabı
Gastroenteritis/gastroenterit	itis/it Gastr/gastr Entero/entero	Mide ve bağırsağın iltihabı

Tıbbi Terimlerde Kaynaştırma

Tıbbi terimlerde kaynaştırma işlemi sessiz harfle biten ve sessiz harfle başlayan iki kökü bir sesli harfle birleştirmek şeklinde gerçekleşir.

Kaynaştırmada çoğunlukla “o” “e” “i” sesli harfleri kullanılır.

*Örnekler:

Gastrology

gastr-**o**-logy

Hepatosplenomagaly

hepat-**o**-splen-**o**-megaly

Arthrodesis

arthr-**o**-desis

Çoğullar

Tıbbi terimler çeşitli şekillerde çoğul yapılırlar. Örneğin “is” ile biten bir terimde “i” yerine “e” ye dönüşerek çoğul yapılır.

*Örnekler:

Tekil	Çoğul
Diagnosis	Diagnoses
Pelvis	Pelves
Neurosis	neuroses

Birçok tıbbi terimde tekil sözcüğün sonundaki “us” “i” olarak değiştirilerek çoğul yapılır.

*Örnekler:

Tekil	Çoğul
Bronchus	Bronchi
Bacillus	Basilli
Calculus	Calculi
Embolus	Emboli

! Bu kuralın istisnaları vardır.

*Örnekler:

Tekil	Çoğul
Virus	Viruses
Sinus	Sinuses

“a” ile biten tekil terimler “e” harfi eklenerek çoğul yapılırlar.

*Örnekler:

Tekil	Çoğul
Sclera	Sclerae
Scapula	Scapulae

“um” ile biten tıbbi terimler “a” ya dönüştürülerek çoğul yapılırlar.

*Örnekler:

Tekil

Acetabulum

Capitulum

Septum

Diverticulum

Çoğul

Acetabula

Capitula

Septa

Diverticula

“ix” veya “ex” ile biten tıbbi terimler “ieces” e dönüştürülerek çoğul yapılırlar.

*Örnekler:

Tekil

Calix

Cervix

Index

Varix

Çoğul

Calices

Cervices

Indices

Varices

“oma” ile biten tıbbi terimler “ta” ya da “s” ye dönüştürülerek çoğul yapılır.
*Örnekler

Tekil

Adenoma

Carsinoma

Fibroma

Çoğul

Adenomata ya da adenomas

Carsinomata ya da carsinomas

Fibromata ya da fibromas

“nx” ile biten tıbbi terimleri çoğul yaparken “x” “g” ye dönüşür ve sonuna “es” eklenir.

*Örnekler:

Tekil

Larynx

Phalanx

Çoğul

Larynges

Phalanges

Sonunda “on” olan tıbbi terimleri çoğul yaparken ya “on” yerine “a” eklenir ya da “on” un sonuna “s” eklenir.

*Örnek:

Tekil

Ganglion

Çoğul

Ganglia ya da ganglions

Sonu “ax” ile biten tıbbi terimleri çoğul yaparken “ax” “aces” e dönüştürülür.
*Örnek:

Tekil

Thorax

Çoğul

Thoraces

- **Özet**

- Bilim, sanat, meslek ve işkolu gibi özel alanlarda belirli bir anlama ve kavrama sahip olan sözcüklere “terim” denir.
- Terimleşen sözcük, tek anlamlıdır; anlamları kişiden kişiye değişmez.
- Terimlerle uğraşan bilim dalına Terminoloji bilim dalı denir.
- Tıp alanına giren bilimlerin de kendine özgü terimleri vardır.
- Bunlara Tıp Terimleri ya da Tıbbi Terimler denir.
- Tıbbi Terminoloji bilim alanı tıp terimlerini kendine konu alır.
- Tıbbi terminoloji dersinin amacı, sağlık alanında çalışanlar arasında sağlıklı bir iletişimi sağlamak ve ortak bir dil kullanımı için gerekli tıbbi terimlerin öğretilmesidir.
- Tıbbi terminoloji vücudu, vücudun parçalarını, fonksiyonlarını, hastalıkları, teşhis ve tedavi işlemlerini, tıbbi araç ve ölçümleri, cerrahi, klinik ve patolojik durumları ve insan sağlığını ilgilendiren daha birçok durumu tanımlamada kullanılır.
- Tıp terimleri Latince ya da Grekçedir.
- Bu iki dilden köken alan terimler, farklı dillerde bazı değişiklikler gösterebilirler.

- Tıbbi terminolojiyi öğrenmenin en kolay yolu “terim analizi” adı verilen yöntemle terimleri organize edilmiş bir şekilde analiz etmektir.
- Bu yöntemde tıbbi terimler onları meydana getiren yapılar (kök, önek ve sonek) açısından ayrı ayrı incelenerek analiz edilir.
- Öğrenilen tıbbi terimlerin yazılışı kadar nasıl okunduğunu bilmek de önemlidir.
- Bir tıbbi terimin okunuşunu bilemezseniz o terimi öğrenmeniz ve akılda tutmanız zor olacaktır.
- Ayrıca tıbbi terimlerin doğru şekilde telaffuz edilmesi yanlış anlamaları önlemek için de önemlidir.

- Çoğunlukla Latince ve Grekçe olan tıbbi terimlerin Türkçe okunuşunda bazı kurallar vardır.
- Bu kuralları bilmek ve uygulamak terimlerin doğru yazılmasını ve okunmasını sağlayarak yanlış anlamaları önlemektedir.
- Tıbbi terimler kök, önek ve soneklerden oluşmaktadır.
- Kök, yeni sözcük türetebilen, ek almamış, türememiş sözcüklerdir.
- Önek ve son ek kullanımıyla köklerden yeni sözcükler türetilir.
- Bu işleme “sözcük türetme” adı verilir.
- Bütün dillerde sonekler öneklerden daha çok bulunur.
- Aynı durum tıp terimleri içinde geçerlidir.
- Bütün tıbbi terimler bu üç yapıyı içermek zorunda değildir.
- Bazıları sadece kökten oluşurken bazıları kök, önek ve/veya sonek içermektedir.

- Bir tıbbi terimi analiz ederken önce son ekine bakmak gerekir.
- Karşınıza çıkan hemen hemen bütün tıbbi terimlerin anlamını bulurken böyle bir analiz yöntemi işinizi kolaylaştıracaktır.
- Bazı terimlerin öneki olmazken bazı terimlerin kökü yoktur, bazı terimler ise iki köke sahiptir.
- Tıbbi terimlerde kaynaştırma işlemi sessiz harfle biten ve sessiz harfle başlayan iki kökü bir sesli harfle birleştirmek şeklinde gerçekleşir. Kaynaştırmada çoğunlukla “o” “e” “i” sesli harfleri kullanılır.
- Tıbbi terimler çeşitli şekillerde çoğul yapılırlar. Bunlardan bazıları;
- “is” ile biten bir terimde “i” yerine “e” ye dönüşerek çoğul yapılır.

- Birçok tıbbi terimde tekil sözcüğün sonundaki “us” “i” olarak değiştirilerek çoğul yapılır.
- “a” ile biten tekil terimler “e” harfi eklenerek çoğul yapılırlar.
- “um” ile biten tıbbi terimler “a” ya dönüştürülerek çoğul yapılırlar.
- “ix” veya “ex” ile biten tıbbi terimler “ieces” e dönüştürülerek çoğul yapılırlar.
- “oma” ile biten tıbbi terimler “ta” yada “s” ye dönüştürülerek çoğul yapılır.
- “nx” ile biten tıbbi terimleri çoğul yaparken “x” “g” ye dönüşür ve sonuna “es” eklenir.
- Sonunda “on” olan tıbbi terimleri çoğul yaparken ya “on” yerine “a” eklenir ya da “on” un sonuna “s” eklenir.
- Sonu “ax” ile biten tıbbi terimleri çoğul yaparken “ax” “aces” e dönüştürülür.

Gözden Geçir

- A. Aşağıdaki boşlukları doldurunuz:
- Bir tıbbi terimi oluşturan 3 yapı.....,, dir.
- Bir tıbbi terimin sonunda yer alan yapıdir.
- Bir tıbbi terimi incelerken öncesonra.....daha sonra dabakılır.
- Periarthritis teriminin köküdir.
- Bilim, sanat, meslek ve işkolu gibi özel alanlarda belirli bir anlama ve kavrama sahip olan sözcükleredenir.

B. Aşağıdaki terimlere ilişkin verilen bilgileri Doğru/Yanlış olarak işaretleyiniz.

İfade	Doğru	Yanlış
Carcinoma terimi önek içermemektedir.	D	Y
Gastrology kökü olmayan bir tıbbi terime örnektir.	D	Y
Hepatosplenomagaly iki kökü olan bir tıbbi terime örnektir.	D	Y
Arthrodesis kaynaştırma yapılmış bir tıbbi terimdir.	D	Y
-peri öneki içinde anlamına gelmektedir.	D	Y

C. Aşağıda tekilleri verilen tıbbi terimlerin karşısına çoğullarını yazınız.

Tekil

Çoğul

Virus

Phalanx

Thorax

larynx

fibroma

D. Aşağıda çoğulları verilen tıbbi terimlerin karşısına tekillerini yazınız.

Çoğul

Adenomato/adnomas

Cervices

Calculi

Sclerae

Acetabula

Tekil

Değerlendirme Soruları

- Aşağıdakilerden hangisi bir tıbbi terimi oluşturan yapılardan biri değildir?
 - a. Bağlaç
 - b. Kök
 - c. Önek
 - d. Sonek
 - e. Kaynaştırma
- Aşağıdakilerden hangisi bir tıbbi terimde kökün başına eklenen yapının adıdır?
 - a. Kök
 - b. Sonek
 - c. Önek
 - d. Bağlaç
 - e. Kaynaştırma
- Aşağıdakilerden hangisi iki köklü bir tıbbi terime örnek olarak verilebilir?
 - a. Gastrology
 - b. Poliartthritis
 - c. Sarcoma
 - d. Hepatosplenomegaly
 - e. Gastritis

- Aşağıdaki tıbbi terimlerden hangisi tekildir?
 - a. Thoraces
 - b. Sclarae
 - c. Laringes
 - d. Diagnoses
 - e. Virus
- Aşağıdaki tıbbi terimlerden hangisi çoğuldur?
 - a. Fibroma
 - b. Adenomata
 - c. Virus
 - d. Calculus
 - e. Bacillus